

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

01033, м. Київ, вул. Жилянська, 14

Суб'єкт права на конституційне подання

55 **народних депутатів України**

**Уповноважені за дорученням представники
суб'єкта конституційного подання:**

народний депутат України

Мамка Григорій Миколайович

вул. Грушевського, 5, м. Київ, 01008

ел. пошта: mamka@rada.gov.ua

Адвокати

Адвокатського об'єднання «Еквіті»:

1. Краглевич В'ячеслав Вікторович

2. Бондарчук Дмитро Миколайович

3. Слободян Богдан Юрійович

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПОДАННЯ

**щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення
статті 375 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року N 2341-III**

Відповідно до статей 147, 150 Конституції України, пункту першого статті 7, статей 51, 52 Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року №2136-VIII звертаємося до Конституційного Суду України з клопотанням визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) положення статті 375 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року N

2341-III (Офіційний вісник України, 2001, N 21 (08.06.2001), ст. 920, Відомості Верховної Ради України, 2001, N 25-26 (29.06.2001), ст. 131).

Статтею 375 Кримінального кодексу України (Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови) передбачено таке: «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. Ті самі дії, що спричинили тяжкі наслідки або вчинені з корисливих мотивів в інших особистих інтересах чи з метою перешкоджання законній професійній діяльності журналіста, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.».

Вважаємо, що наведена норма суперечить положенням частини першої статті 8, частини першої статті 24, частини другої статті 126 Конституції України.

Щодо невідповідності статті 375 Кримінального кодексу України частині першій статті 8 та частині першій статті 24 Конституції України

Відповідно до статті 8 Конституції України, в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Конституція України має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується.

Відповідно до юридичних позицій Конституційного Суду України щодо верховенства права, принципу правової визначеності:

– верховенство права – це панування права в суспільстві; верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо; всі ці елементи права об'єднуються якістю, що відповідає ідеології справедливості, ідеї права, яка значною мірою дістала відображення в Конституції України; справедливість – одна з основних засад права, є вирішальною у визначенні його як регулятора суспільних відносин, одним із загальнолюдських вимірів права; у сфері реалізації права справедливість проявляється, зокрема, у рівності всіх перед законом, цілях законодавця і засобах, що обираються для їх досягнення (абзац другий підпункту 4.1 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004);

– одним із елементів верховенства права є принцип правової визначеності, у якому стверджується, що обмеження основних прав людини та громадянина і втілення цих обмежень на практиці допустиме лише за умови забезпечення передбачуваності застосування правових норм, встановлюваних такими обмеженнями; тобто обмеження будь-якого права повинне базуватися на

критеріях, які дадуть змогу особі відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки (абзац третій підпункту 3.1 пункту 3 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року N 17-рп/2010);

- конституційний принцип правової держави передбачає встановлення правопорядку, який повинен гарантувати кожному утвердження і забезпечення прав і свобод. Конституція України закріпила рівність суб'єктів права власності перед законом, гарантії права власності та обов'язки власників, положення про те, що сама власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству (статті 13, 41 Конституції України). Із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі (абзаци перший та другий підпункту 5.4 пункту 5 мотивувальної частини Рішення від 22 вересня 2005 року N 5-рп/2005).

Згідно з Основним Законом України рішення Конституційного Суду України є обов'язковими та остаточними, тому після їх опублікування викладені в них юридичні позиції Конституційного Суду України, перебуваючи у нормативній єдності з витлумаченими в цих рішеннях положеннями Конституції України, стають безпосередніми регуляторами суспільних відносин, зокрема визначають зміст та обсяг конституційних прав і свобод (абзац другий підпункту 2.4 пункту 2 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2018 року № 13-р/2018).

Європейський суд з прав людини неодноразово у своїх рішеннях вказував, що коли йдеться про позбавлення свободи, надзвичайно важливою умовою є забезпечення загального принципу юридичної визначеності (рішення у справах «Барановський проти Польщі» від 28 березня 2000 року, «Новік проти України» від 18 грудня 2008 року).

Також варто навести приклад рішення Європейського суду з прав людини від 23 жовтня 2008 року у справі «Солдатенко проти України» де зазначено: «встановлюючи, що будь-яке позбавлення свободи має здійснюватися «відповідно до процедури, встановленої законом», пункт 1 статті 5 не просто відсилає до національного закону ... він також стосується «якості закону», вимагаючи від закону відповідності принципів верховенства права ... При цьому «якість закону» означає, що у випадку, коли національний закон передбачає можливість позбавлення свободи, такий закон має бути достатньо доступним, чітко сформульованим і передбачуваним у своєму застосуванні – для того, щоб виключити будь-який ризик свавілля» (пункт 111).

Звертаємо увагу, що одним із елементів принципу верховенства права є легітимні очікування. Вони полягають у тому, що органи державної влади, у тому

числі законодавчий орган, повинні діяти узгоджено у сфері видання нормативно-правових актів (законів) і зміцнювати довіру до них шляхом запобігання прийняттю необґрунтованих та свавільних рішень. Це пов'язано з тим, що суб'єкти права повинні передбачати свою правомірну поведінку і розраховувати на стабільність правового регулювання. Це не забороняє вносити зміни до зазначених актів, але при цьому держава повинна дотримуватися розумного балансу між впевненістю осіб у існуючому правопорядку та інтересами публічної політики, для забезпечення яких вносяться зміни.

Відповідно до практики Європейського суду з прав людини особа може розраховувати на «легітимні очікування» якщо вони мають суттєву основу в національному праві (пункт 35 рішення у справі «Н. К. М. проти Угорщини» від 4 листопада 2013 року).

Також Європейський суд з прав людини у рішенні від 13 грудня 2001 року у справі «Церква Бесарабської Митрополії проти Молдови» зазначив, що закон має бути доступним та передбачуваним, тобто вираженим із достатньою точністю, щоб дати змогу особі в разі необхідності регулювати його положеннями свою поведінку (пункт 109).

У статті 375 Кримінального кодексу України застосоване поняття «завідомо неправосудне» яке є оціночним, адже в жодному правовому акті не визначено що ж таке завідомо неправосудне (-ий) вирок, рішення, ухвала або постанова.

Таку думку також поділяють науковці, наприклад, Лемешко О.М. та Овчаренко О.М. вважають, що неправосудність – категорія суто оціночна. Не всі порушення процесуальних норм навіть ті, що тягнуть скасування рішення суду, можуть бути віднесені до неправосудних. Оцінка порушення суддею процесуальних норм, суттєвість, очевидність такого порушення доводяться у кожному конкретному випадку виходячи з обставин справи. (Лемешко О.М., Овчаренко О.М. Притягнення суддів до кримінальної відповідальності: окремі проблеми// Вісник ВСУ - 2010, № 7 - С. 33 - 39).

Тобто, стаття 375 Кримінального кодексу України не забезпечує передбачуваність застосування правової норми, судді приймаючи судові рішення не можуть передбачити чи буде в подальшому на думку органів досудового розслідування розцінене таке рішення як «завідомо неправосудне». Судді не можуть відокремлювати правомірну поведінку від протиправної, передбачати юридичні наслідки своєї поведінки. Ці обставини є підставою для зловживання правоохоронними органами своїми повноваженнями щодо внесення до Єдиного реєстру досудового розслідування інформації про вчинення суддями злочину, передбаченого статтею 375 Кримінального кодексу України.

На сьогодні, правоохоронні органи використовують вказані повноваження для маніпулювання та впливу на суддів, а отже і отримання вигідного для них рішення.

За таких обставин можна дійти висновку, що стаття 375 Кримінального кодексу України порушує механізм правового регулювання та суперечить принципам правової визначеності й легітимних очікувань, які є елементами верховенства права, а це свідчить про порушення частини першої статті 8, частини першої статті 24 Конституції України.

Щодо невідповідності статті 375 Кримінального кодексу України частині другій статті 126 Конституції України

Одну з найважливіших гарантій незалежності суддів закріплено в положенні частини другої статті 126 Конституції України, за яким вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється. Це означає заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, громадян та їх об'єднань, юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо. Заборона впливу на суддів у будь-який спосіб поширюється на весь час обіймання ними посади судді. (підпункт 4.4 пункту 4 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року N 19-рп/2004).

У пункті 2 резолютивної Рішення Конституційного Суду України від 1 грудня 2004 року N 19-рп/2004 зазначено, що положення частини другої статті 126 Конституції України «вплив на суддів у будь-який спосіб забороняється» треба розуміти як забезпечення незалежності суддів у зв'язку із здійсненням ними правосуддя, а також як заборону щодо суддів будь-яких дій незалежно від форми їх прояву з боку державних органів, установ та організацій, органів місцевого самоврядування, їх посадових і службових осіб, фізичних та юридичних осіб з метою перешкодити виконанню суддями професійних обов'язків або схилити їх до винесення неправосудного рішення тощо.

Як вищезазначено, поняття «завідомо неправосудне» є суто оціночним. Водночас більшість науковців в своїх дослідженнях фактично ототожнюють поняття «неправосудне» з поняттям «незаконне».

Так, наприклад, Тютюгін В.І., Капліна О.В., Тітко І.А. переконані, що в науковому дискурсі поняття «неправосудність», яким оперує кримінальне право України і «незаконність» що використовується у кримінально-процесуальному праві, є тотожними і несуть ідентичне нормативно-змістовне навантаження, тобто є синонімами. (Тютюгін В.І., Капліна О.В., Тітко І.А. Постановлення суддею завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови: окремі аспекти застосування ст. 375 Кримінального кодексу України //Вісник ВСУ. - 2012 - № 2. С 44).

Беніцький А.С вважає, що неправосудне рішення – це судовий акт, який прийнято з грубим порушенням норм матеріального чи процесуального права України, а також який не відповідає вимогам міжнародно-правових документів, що ратифіковані Україною. (Кримінальне право (Особлива частина): підручник I За ред. О.О. Дудорова, Є.О. Письменського, Т. 2 - Луганськ, 2012 - С. 530).

Поширеним в юридичній літературі є твердження, що неправосудність судового рішення варто розглядати через призму його незаконності та необґрунтованості, оскільки вирок може бути або правосудним, тобто законним та обґрунтованим, або неправосудним, тобто незаконним та необґрунтованим (Грошевий Ю. М. Правові властивості вироку – акта правосуддя: навч. посібник / Ю. М. Грошевий. – Х., 1994. – 48 с. 21). Подібної думки дотримуються й інші фахівці (Карташов А. Ю. Уголовная ответственность за вынесение заведомо неправосудного приговора, решения или иного судебного акта: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.09 / А. Ю. Карташов. – Ставрополь, 2004. – с. 3; Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій / В. О. Навроцький. – К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. – с. 543–544).

Відповідно до такого підходу, будь-яке скасоване судами вищих інстанцій судові рішення може вважатись неправосудним і бути підставою для внесення відомостей про злочин до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Невизначеність поняття «неправосудне» призводить до тлумачення слідчими і прокурорами диспозиції статті 375 Кримінального кодексу України на власний розсуд і вони самі встановлюють критерії неправосудного судового рішення. Сьогодні свідчить про те, що скасоване або змінене судові рішення судами вищих інстанцій визнається працівниками правоохоронних органів неправосудним. Прикладів внесення щодо суддів відомостей в Єдиний реєстр досудових розслідувань за статтею 375 Кримінального кодексу України з метою тиску багато.

Так, у щорічній доповіді за 2017 рік Вищої ради правосуддя «Про стан забезпечення незалежності суддів в Україні» зазначається, що передбачена статтею 375 Кримінального кодексу України можливість притягнення судді до кримінальної відповідальності за кримінальне правопорушення під час здійснення ним судочинства на цей час дуже активно використовується як громадянами, так і правоохоронними органами як засіб тиску на суддю з метою прийняття певного рішення у справі.

В аналогічній доповіді Вищої ради правосуддя за 2018 рік вказується, що протягом 2017 – 2018 років Вищою радою правосуддя виявлено чисельні випадки зловживань повноваженнями слідчими та прокурорами щодо внесення відомостей до Єдиного реєстру досудового розслідування за статтею 375 Кримінального кодексу України з очевидною метою - тиск на суд.

У Великій хартії суддів (документ прийнятий Консультативною радою європейських суддів у 2010 році) зазначається, що «судді повинні нести кримінальну відповідальність у звичайному праві за злочини, вчинені за межами своїх судових повноважень. Кримінальна відповідальність не покладається на суддів у разі ненавмисних недоліків у здійсненні ними своїх повноважень». Проте, приписи статті 375 Кримінального кодексу України порушують усі норми та підходи щодо відповідальності суддів.

Таким чином, на сьогодні положення статті 375 Кримінального кодексу України стала інструментом впливу на незалежність і недоторканність суддів, залякування та розправи над ними. Вона дозволяє тримати суддів на «короткому повідку», щоб зробити їх слухняними і ручними.

Тобто, стаття 375 Кримінального кодексу України не відповідає частині другій статті 126 Конституції України.

Щодо невідкладності розгляду конституційного подання

Згідно з статтею 75 Закону України «Про Конституційний Суд України» строк конституційного провадження не повинен перевищувати шість місяців, якщо інше не встановлено цим Законом (частина друга); строк конституційного провадження не може перевищувати один календарний місяць для справ щодо яких Сенат, Велика палата визнали конституційне провадження невідкладним (пункт 3 частини третьої).

Відповідно до § 47 Регламенту Конституційного Суду України питання про визнання конституційного провадження у справі невідкладним розглядається на засіданні Сенату, Великої палати одночасно з розглядом питання про форму конституційного провадження у справі за пропозицією Судді-доповідача у справі. На засіданні Сенату, Великої палати постановляється ухвала про визнання конституційного провадження у справі невідкладним.

Порушені у конституційному поданні питання мають особливе суспільне значення.

Оспорюване положення Кримінального кодексу України грубо порушує Конституцію України, внаслідок чого правоохоронними органами щодня здійснюється тиск на суддів.

Відповідно, справа потребує розгляду у найкоротші строки, а тому конституційне провадження має бути визнано невідкладним.

На підставі вищевикладеного, керуючись статтями 147, 150, 152 Конституції України, статтями 7, 51, 52, 75, 84 Закону України «Про Конституційний Суд України», §47 Регламенту Конституційного Суду України, —

ПРОСИМО:

1. Відкрити конституційне провадження у справі за конституційним поданням.

2. Визнати конституційне провадження у справі за цим конституційним поданням невідкладним.

3. Визнати таким, що не відповідає Конституції України (є неконституційним) положення статті 375 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року N 2341-III, згідно з яким «Постановлення суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, рішення, ухвали або постанови – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років. Ті самі дії, що спричинили тяжкі наслідки або вчинені з корисливих мотивів в інших особистих інтересах чи з метою перешкоджання законній професійній діяльності журналіста, – караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років».

4. Залучити до участі в конституційному провадженні представників суб'єкта права на конституційне подання за дорученням:

1) Народного депутата України Мамку Григорія Миколайовича, посвідчення № 147.

2) Адвоката Адвокатського об'єднання «Еквіті» Краглевича В'ячеслава Вікторовича.

3) Адвоката Адвокатського об'єднання «Еквіті» Бондарчука Дмитра Миколайовича

4) Адвоката Адвокатського об'єднання «Еквіті» Слободяна Богдана Юрійовича.

Брати участь у конституційному провадженні за цим конституційним поданням доручаємо:

1) Народному депутату України Мамці Григорію Миколайовичу, посвідчення № 147

2) Адвокату Адвокатського об'єднання «Еквіті» Краглевичу В'ячеславу Вікторовичу.

3) Адвокату Адвокатського об'єднання «Еквіті» Бондарчуку Дмитру Миколайовичу

4) Адвокату Адвокатського об'єднання «Еквіті» Слободяну Богдану Юрійовичу

Додатки:

1. Конституція України;
2. Витяг з Кримінального кодексу України;
3. Рішення Конституційного Суду України від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004;
4. Рішення Конституційного Суду України від 29 червня 2010 року N 17-рп/2010;
5. Рішення Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року N 5-рп/2005;
6. Рішення Конституційного Суду України від 20 грудня 2018 року № 13-р/2018;
7. Рішення Європейського суду з прав людини «Барановський проти Польщі» від 28 березня 2000 року;
8. Рішення Європейського суду з прав людини «Новік проти України» від 18 грудня 2008 року;
9. Рішення Європейського суду з прав людини «Солдатенко проти України» від 23 жовтня 2008 року;
10. Рішення Європейського суду з прав людини «Н. К. М. проти Угорщини» від 4 листопада 2013 року;
11. Рішення Європейського суду з прав людини «Церква Бесарабської Митрополії проти Молдови» від 13 грудня 2001 року.

ДОДАТОК ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПОДАННЯ
 щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення
 статті 375 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року N 2341-III

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
1	Мамка Григорій Миколайович	148	
2	Бойко Юрій Акадійович	125	
3	Шурря Назар Іванович	131	
4	Кубо Миколайович	158	
5	Кучерук О.В.	373	
6	Мельник В.В.	127	
7	Дімак С.В.	133	
8	Павленко А.О.	149	
9	Зеленюк В.І.	143	
10	Степан М.І.	140	
11	Столяр В.М.	135	
12	Мовчан Сергій Іванович	129	
13	Корн Сергій Іванович	132	
14	Суріс Г.М.	141	
15	Поєгоре О.В.	136	
16	Мельник М.В.	153	
17	Пухальський О.В.	156	
18	Мельник С.В.	157	
19	Кучерук О.В.	142	
20	Савченко Р.В.	159	
21	Кучерук О.В.	155	
22	Пухальський О.В.	150	
23	Кучерук О.В.	142	

Заварюють та підписують

ДОДАТОК ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПОДАННЯ
 щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення
 статті 375 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року N 2341-III

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
24	Думацький О. А.	314	
25	Григоренко В. С.	260	
26	Григорук А. Д.	266	
27	Григорук М. П.	128	
28	Григорук Ю. А.	145	
29	Григорук О. С.	146	
30	Славинська А. К.	162	
31	Бурміз А. П.	144	
32	Рішнівський В. З.	135	
33	Сазанський О. С.	160	
34	Борт А. П.	152	
35	Григорук Ф. В.	257	
36	Козак Т. Р.	134	
37	Поломарев А. С.	284	
38	Волошин О. А.	154	
39	Григорук Ю.	138	
40	Григорук М. М.	137	
41	Григорук В.	264	
42	Григорук В. О.	310	
43	Шакот О. В.	315	
44	Григорук С. А.	313	
45	Бабенко М. В.	296	
46	Григорук Б. В.	411	

23 / 2004 року три підписи

ДОДАТОК ДО КОНСТИТУЦІЙНОГО ПОДАННЯ
щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення
статті 375 Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року N 2341-III

№ п/п	Прізвище, ім'я та по батькові	Номер посвідчення	Підпис
47	Равишинец ВМ	409	
48	Ким А.І.	374	
49	Шошловка П.П.	278	
50	Лебединец С.В.	388	
51	Дусевич З.В.	272	
52	Машняк М.В.	304	
53	Щаповелов Ю.А.	347	
54	Шимко С.А.	388	
55	Кисель А.І.	343	

Всього 55 (п'ятдесят п'ять) підписів народних депутатів України.

Керівник Управління кадрів
Апарату Верховної Ради України

7
А. Матвійчук
14.11.2019р.